

HATAY'DA HARF İNKİLÂBÎ'NİN KABULÜ VE YENİ ALFABENİN UYGULANMASI (1928-1938)

*Volkan PAYASLI**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; Misak-ı Milli sınırları içinde olmasından dolayı, vatanın ayrılmaz parçası sayılan; ancak sınırların dışında kalan Hatay'ın, Türkiye'ye katılmasına kadar geçen sürede, Türkiye ile olan kültürel bağlarını ortaya koymak, bu bağlamda bir ulus-devlet olmanın gereği olarak gerçekleştirilen eğitim-kültür alanındaki modernleşme hamlelerinden biri olan Harf İnkılâbı'nın, Hatay'da çeşitli etnik gruplar üzerinde yarattığı etkileri ortaya koymak olmuştur. Çalışmada, Fransızların "böl-yönet" politikasına aynı zamanda Suriye Hükümeti'ne, Şam basınından olan El-Urube, El-Kabes, El-Vakit Gazetesi'ne ve Arap milliyetçilerine karşı verilen kitlesel mücadeleler dönemin etkin ve Hatay kamuoyunun bilinçlendirilmesinde görece öneme sahip yayın organları arasında yer alan Yenigün ve Vahdet adlı gazeteler üzerinden ele alınmıştır. Makalede, dönemin gazetelerinden faydalanılarak eğitimde, resmi dairelerde yeni harflere nasıl geçildiği konusu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hatay, Sancak, Harf, İnkılâp, Dil, Eğitim.

ACCEPTANCE OF ALPHABET REVOLUTION IN HATAY AND APPLICATION OF NEW ALPHABET

ABSTRACT

This paper's aim is to display the cultural ties of Hatay with Turkey, which had been admitted as the inseparable part of the homeland due to its inclusion by the frontiers of National Pact (Misak-ı Milli) however discluded then, until the period of its participation to Turkey; to put forward the impacts on the several ethnic groups in Hatay which is one of the modernization steps in the field of education-culture and realized as the necessity of being the nation-state in this context. The massive struggles which were given against French government's divide-and-manage policy, Syrian Government, El-Urube, El-Kabes, El-Vakit newspapers from the press of Damascus and the Panarab groups are assessed from the perspective of newspapers, Yenigün and Vahdet which were amongst the influential and relatively important newspapers to shapen the public opinion in Hatay. In this article, benefiting from the newspapers of that period, we will study on how to accept new letters in education and official section.

Keywords: Hatay, Sanjak, Alphabet, Revolution, Langeuge, Education.

Giriş

Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığında, Anadolu'nun büyük kısmı işgal edilmişti. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde oluşan çekirdek kadro, Anadolu'da örgütlenmeye başlamış, Amasya Tamimi, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Milli Mücadele'nin istikameti belirlenmişti. Anadolu'da bu örgütlenme çalışmaları devam ederken, Osmanlı Mebusan Meclisi 28 Ocak 1920 tarihli toplantısında, ulusal kurtuluş hareketinin temel ilkelerini "Misak-ı

* Bartın Üniversitesi, Rektörlük Okutmanı, elmek: volkan_payasli@hotmail.com.

Milli” adı altında ilan etmiştir. Misak-ı Milli, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalandığında, işgal edilmeyen bölgeleri kapsamaktadır. Bu bağlamda Tayfur Sökmen, Nisan 1920’de Ankara’ya çektiği telgrafta: “İskenderun ve çevresinin, Misak-ı Milli’ye dâhil olup olmadığını öğrenmek istemiştir. Mustafa Kemal Paşa, Miralay Recep Bey vasıtasıyla verdiği cevapta: “*İskenderun Sancak’ı ve havalisinin, Misak-ı Milli hudutları içinde olduğunu, Maraş’ta teşekkül eden İkinci Kolordu Komutanlığı ile temas edilmesini emretmişti.*”¹ Mustafa Kemal Paşa, Hatay bölgesini Türklerin yoğunlukta olduğu bölge olarak Misak-ı Milli sınırları içerisine almak istemişti. Ancak Misak-ı Milli sınırlarında olduğu teyit edilen Hatay bölgesi, Sakarya Savaşı sonunda, 20 Ekim 1921’de Fransa ile TBMM hükümeti arasında imzalanan anlaşmaya göre; Sancak bölgesinin milli sınırlar dışında kalması Türkiye’nin menfaatleri açısından lüzumlu görülmüştü. Çünkü bu anlaşmayla İtilaf kanadının bir ülkenin tek başına olsa da Ankara hükümeti ile bir anlaşma imzalanması, onun bu hükümeti yasal olarak tanıdığı² ve bu durumun Ankara’nın Fransa’ya dayanarak, Avrupa’ya “pencere açmaya” olan ihtiyacının bir göstergesi olacağını düşünmüştür.³ Ankara Anlaşması’nın 7. maddesi gereğince İskenderun’a özel idare şekli tanınmış, Türkçe resmi dil olmuş, Türk ırkından olan sakinlerin kültürlerini geliştirmek için her türlü kolaylık sağlanmıştı.⁴ Bu maddeye istinaden makalede, Harf İnkılâbı’nı uygulamak için bölge halkının ve entelektüel çevrelerin nasıl mücadele edeceği konusu üzerinde durulacaktır.

A) HATAY’DA HARF İNKILÂBİ’NİN KABULÜ VE YENİ ALFABENİN UYGULANMASI

Türkiye’de birbiri ardına gerçekleştirilen eğitim-kültür hamlelerini Sancak halkı, Suriye sınırları içerisinden takip etmekteydi. Türkiye’de gerçekleştirilen en önemli inkılâplardan biri de, 1 Kasım 1928’de kabul edilen Harf İnkılâbıydı. Atatürk’ün bu çağdaş girişimini, Sancak halkına tanıtan ve yeni alfabenin Sancak’ta uygulanmasında önemli rol oynayan Yeni Mecmua ve Vahdet Gazetesi’nden kısaca bahsetmekte yarar vardır. Hatay’ın mukadderatını değiştirecek olan Yeni Mecmua⁵ ve Vahdet Gazetesi⁶ 1928 yılında yayın hayatına başlamıştır. Sancak’ın kültür hayatında önemli yere sahip olan Yeni Mecmua, Türk kültürünü geliştirmede, Sancak halkının sesini duyurmada, halkın haklarını savunmada, Türkiye’de gerçekleştirilen inkılâp hamlelerini Sancak

¹ Tayfur Sökmen, **Hatay’ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar**, TTK, Ankara, 1992, s.35.

² Bige Yavuz, “1921 Tarihli Türk-Fransız Anlaşmasının Hazırlık Aşaması”, **Atatürk Araştırma Dergisi**, C.VIII, S.23, Mart 1992, s.273.

³ Süleyman Hatipoğlu, “*Hatay’ın Kurtuluşunun Fikri Temelleri*”, Anavatan’a Katılışının 60. Yıl Dönümünde Hatay, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001, s.42.

⁴ Anlaşma metninin tamamı için bkz: **TBMM Zabıt Ceridesi**, C.14, Devre 1, İçtima 2, Ankara, 1958, s.24-26.

⁵ 15 Mayıs 1928’de Şükrü Balcıoğlu tarafından Antakya’da çıkarılan ilk Türkçe mecmuadır. On beş günde bir çıkan edebi, içtimai muhtevaya sahip bir mecmuadır. Suriye ve Fransa’nın tepkisini çekmemek için siyasi konulara değinilmemiştir. İlk kapağı, Fransızca ve Osmanlıcadır. 30 Mayıs 1929’da kapak, Latin harfleriyle basılmıştır. 48 sayılı çıkan dergi, 1930 yılında Yenigün Gazetesi ismiyle faaliyete geçmiştir. Gazetenin mesul müdürü Selim Çelenk olmuştur. Mecmuanın gazeteye dönüşümüyle birlikte, siyasi olaylara yer verilmiştir. Artan ilgi nedeniyle günlük olarak çıkartılmıştır. Türkiye’deki gelişmeleri Ulus, Milliyet, Tan Gazetelerinden haberler olarak, Hatay halkını aydınlatmıştır. Türkiye ve Türklüğe hücum eden Suriye’ye ağır ithamlarda bulunması sebebiyle 1932’de Fransızlar tarafından kapatılmıştır. 24 Ağustos 1937’den itibaren tam olarak Türkçe yayınlanan gazete, 1938’den sonra Atayolu adını alacaktır. Bkz: Mehmet Tekin vd., **Hatay’da Eğitim ve Kültür**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1984, s.159.; Tarık Mümtaz, **Hatay Albümü**, Ticaret Birlik Gazetesi, 1942, s.40.; Hulki Öcal, **Hatay Savaşı**, Desen Matbaa, Ankara, 1953, s.114-115.; Remzi Siliöz, **Hatay ili ve Milli Mücadele Yılları**, Emek Basımevi, Bursa, 1937, s. 75-76.; Tarık Mümtaz, **Çizgiler ve Bilgiler**, Hatay, 1935, s.208.

⁶ 18 Mayıs 1928’de Nuri Genç tarafından Halep’te çıkarılan gazete, Suriye’nin ortasında Türklük davasını savundu. Türklüğü ve Türkiye’deki gelişmeleri övecek tarzda yayın yapan gazete, yoğun baskı ve saldırılar üzerine 1936’da İskenderun Sancak’ına taşınmıştır. Daha sonra Hatay Gazetesi adını alacaktır. Bkz: Hamdi Selçuk, **Bütün Yönleriyle Hatay’ın O Eski Günleri**, Sucuoğlu Matbaa, İstanbul, 1972, s.94.; Tarık Mümtaz, **Hatay**...,s.42-43.; Ayrıca bkz: 14 Ağustos 1938’de Hatay Gazetesi yayım yönetimi, Türk inkılâbını benimseyerek, yeni Türk harfleriyle gazetelerini yayımlarlar. Bkz: Esin Dayı, **Hatay Gazetesi’nde Atatürk** (Ağustos 1938 – Aralık 1938), Erzurum Üniversitesi Yayınları, No: 933, AİTE, Erzurum, 2003, s.VII-IX.

Turkish Studies

halkına yansıtmada büyük önem taşımıştır. Türklük fikrini savunduğu için, Arap basınının ve Fransız manda yönetiminin baskısına maruz kalmıştır. Halep'te çıkan Vahdet Gazetesi ise Arap dünyasının ortasında Türklük fikrini savunmuştu.⁷ Yeni Mecmua'nın hemen üç gün sonrasında yayın hayatına başlayan Vahdet Gazetesi'nin, Yeni Mecmua ile aynı haftada çıkması tesadüfi değildir. Nitekim gazetenin sahibi Nuri Genç'in eşi Hatice Genç, “ gazetenin çıkışında bizzat Atatürk'ün talimatının olduğunu, bunun için yardım da vaat edildiğini”, Türkiye'den de zaman zaman görevlilerin geldiğini dile getirmişti.⁸ Her iki yayın, baskılar nedeniyle eski harflerle yayın yapmıştır. Ancak Yeni Mecmua, kimi zaman yeni harflerle ilan vermiştir.

Hatay halkını Latin harfleriyle tanıştıran ilk yazı 15 Eylül 1928'de, Mahmut Ali tarafından kaleme alınmıştı. Mahmut Ali “Latin Harfleri” başlığı altındaki yazısında, Türk İstiklal Harbi'nin büyüklüğüne değinmiş, Türk modernleşmesinde Batı medeniyetinin örnek alındığını dile getirmiş ve son tümcelerinde Latin harflerine yer vermişti. Bu kısımda, Türkiye'nin Arap harflerini korumaya devam etmesi halinde uygarlaşamayacağı; ancak kendi öz diliyle eğitim, yayın yapabilirse aydınlanıp yüceceğini belirttiikten sonra halkın mukadderatını eline almış olanlardan, Latin harflerinin uygulanmasının özenle düşünülmesi istenmişti. Yine aynı sayfada mensur şiirlerin yeni Türk harfleriyle yazılacağı, bu yazıyı en başta okumakta zorlanılacağı; ancak zamanla insanların gözlerinin alışacağı belirtilmişti.⁹ Böylelikle Sancak halkı, Türkiye'de gerçekleşecek olan Latin harflerinden haberdar edilmişti.

Türkiye'de Latin harfleri kabul edilmeden önce, Sancak sınırları içerisinde faaliyette bulunan Türk Ocakları, Harf İnkılâbı'nın Sancak bölgesinde uygulanması için çaba harcamıştı.¹⁰ Türkiye'de 1928'de Harf İnkılâbı kabul edildikten sonra, yeni alfabenin halka tanıtılıp uygulanması için, Yeni Mecmua yazarlarından olan, Abdurrahman Faik ve Şükrü Fehmi, konuyu enine boyuna tartışmışlar ve yeni alfabeyi uygulamaya yönelik faaliyette bulunmuşlardı.¹¹ Bu bağlamda, Türkiye'de Türk Dil Encümeni'nin kabul ettiği alfabeler, okuma kitapları, yazı rehberleri İstanbul'dan getirtilerek, Yeni Mecmua'nın yazarlarından olan Şükrü Balcı ve Ahmet Sırrı tarafından halka dağıtılmıştı. Alfabenin tanesi beş kuruştur. Sancak'ın ileri gelenleri ve halk, yeni alfabeyi öğrenmek için can atmışlardı.¹² Milli hudutların dışında kalan Sancak'taki Türkler, hiçbir teşvik ve tesir olmadan yeni yazıyı ellerindeki alfabe ile öğrenmeye çalışmışlardı.¹³ Özellikle Türkiye'den gelen Sarı Ziya adındaki kişi bir misyoner gibi dükkan dükkan dolaşarak, esnaf ve halka gece kursları vererek, yeni harfleri Sancak'ta öğretmeye başlamıştı.¹⁴ Türkiye'de gerçekleştirilen Harf İnkılâbı, Sancak Türkleri arasında bire bir yankı bulmuş ve inkılâplar toplumsal bir simge haline gelmişti.¹⁵ Görüldüğü gibi Türkiye Cumhuriyeti'ndeki köklü kültürel

⁷ **Vahdet**, 18 Mayıs 1928.

⁸ Süleyman Hatipoğlu, **agm.**, s.56.

⁹ Mahmut Ali, “*Latin Harfleri*”, **Yeni Mecmua**, S. 9, 15 Eylül 1928, s.9-11.

¹⁰ Mehmet Tekin, **Tarihte Hatay ve Hatay Devleti Tarihi**, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, Antakya, 1987, s.38.

¹¹ Mehmet Tekin, **Harf İnkılâbı: Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı**, Kültür Eğitim Tesisleri, Antakya, 1988, s.119.

¹² Selim Çelenk, **Hatay'ın Kurtuluş Mücadelesi Anıları**, Antakya Gazeteciler Derneği, Antakya, 1997, s.44.; Nevzat Gözaydın, “*Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı*”, **Türk Dili**, C.58, S.453, Ocak 1989, s.162.; Süleyman Tüzün, **İki Büyük Savaş Arası Dönemde Hatay Tarihi**, HÜ, AİİTE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989, s. 92.

¹³ Mehmet Tekin, **Afyon Basını ve Afyon Basımında Hatay'ın İşgal Yılları**, Kültür Eğitim Tesisleri, Antakya, 1989, s.17.

¹⁴ Abdurrahman Melek, **Hatay Nasıl Kurtuldu?**, TTK, Ankara, 1991, s.19.; Refik Kireççi, **Antakya**, Seçenek Ofset, İskenderun, 1998, s.62.; **Türk Ansiklopedisi**, C.19, Milli Eğitim Bakanlığı, 1971, s.64.

¹⁵ Adnan Sofuoğlu, Adil Dağıstan, “*Sancak'ta Fransız Mandat Yönetimi ve Türkiye*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XX, S.60, Kasım 2004, s.698.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

değişimin simgesi olan Harf İnkılâbı ve onun ürünü yeni alfabe, Hatay'ın aydın ve halk kesimi tarafından olumlu karşılanmış, halk yeni yazıyı öğrenmek için yoğun çaba harcamıştı.

Abdurrahman Faik yeni harflerle yazdığı “Türk Yazısı” adlı makalesinde, yeni Türk harflerinin, bütün Türk muhitlerinde olduğu gibi, Antakya ve havalisinde de büyük bir heyecanla ve gayretle öğrenildiğini ifade etmiştir. Nitekim bunun sebeplerinden biri harflerin öğrenilmesindeki kolaylık, diğeri de milli lisan meselesidir. Milli ihtiyacımızı tatmin edecek şey, Türk dili ve Türk kültürüdür. Faik makalesinde, Yakında eski yazının yerini, yeni Türk yazısının alacağını vurgulamış, bu durumun İskenderun Sancak halkının milli varlıklarını devam ettirmesinde önemli olduğunu dile getirmişti.¹⁶ Yeni Mecmua, halkı okuma-yazmaya teşvik etmek için yeni alfabeği gündeme sürekli taşımıştı. Bu bağlamda, Antakya yöresinde yaşayan, okuma yazma bilmeyen Ayten adındaki bir kadının, okuma yazmak için verdiği uğraşı anlatan bir yazıya yer vermişti. Bu yazıda, Ayten adlı bir kişinin, oğlunun askere gittikten sonra hangi memlekette bulunduğu dair bir haber alamamıştır. Kısa bir süre sonra oğlundan mektup geldiğinde, mektubu okuyamadığı, çevresinde okuyup yazma bilen olmadığı için mektubu soğuk kış gecesinde bin bir türlü güçlüklerle okuma yazma bilen imama götürdüğü belirtilmişti. Bu olaydan sonra kadının, oğlu ile haberleşmek için yeni Türk harflerinin kolayca öğrenebileceğini duymasının ardından, Latin harflerini büyük bir çabayla, hızla öğrendiği yazılmıştı. Ayrıca mecmua, Sancak halkına seslenerek kadınların erkeklere oranla daha az okuyup yazma bildikleri, bu sebeple yeni Türk harflerini fırsat bilip öğrenmeleri halinde, kadınların okuma-yazma oranının yüzde seksene varacağı belirtilmişti. Son kısımda da bütün Sancak halkını yeni Türk harfleriyle daha fazla meşgul olmaları vurgusu yapılmıştı.¹⁷ Burada yeni harflerin, eski yazıya göre kolayca öğrenilebileceği vurgusu da önemlidir.

Sancak'ta, yeni yazıya yönelik çalışmalar hızla devam etmekteydi. Vedi Münir, “Nura Doğru” makalesinde, yeni Türk harflerini öğrenmek için Sancak'ta üç dört aydan beri genel bir faaliyet olduğunu, büyük, küçük, genç herkesin cebinde alfabe ve çalışma defterlerinin bulunduğunu, dükkanda, kahvede, bahçede her yerde okuma yazma çalışmalarının sürdüğünü belirtmiştir. İnas Müdüresi Mıhrinnisa Hanım'ın, okulun tatil günlerinde kadınlara okuma yazma öğretmesi ve kursa yetmiş kadının katılması, Türkiye'de gerçekleştirilen Harf İnkılâbı'nın Hatay'a yansıdığı en somut göstergesi olmuştur.¹⁸

1929 yılına gelindiğinde, Antakya'da okuma yazma faaliyetleri hızlanmıştır. Halkın okuma yazmaya büyük ilgi göstermesi nedeniyle Selim Çelenk ve Ahmet Sırrı Bey, halka ders vermek üzere gece dersleri açmaya karar vermişlerdi. Kurs için Cuma pazarında ev kiralanarak, İskenderun Sancak'ı Fransız Yüksek Komiseri, Delege Mösyö Durieux'a bir dilekçe verildi. Bu dilekçede şunlar yazılmaktaydı: “*yeni Türk harflerini isteyenlere ücret karşılığında öğretmek için bir kurs açtım. Gerekli muamelenin yapılmasını rica ederim.*”¹⁹ Selim Çelenk imzalı dilekçeye gereken izin verildi. İzin ardından Yeni Mecmua'da yeni Türk harflerini öğrenmek için, “Müjde” başlığı altında eski harflerle şöyle bir ilan verilmişti: “*Anadilimizin yeni alfabesini şimdiye kadar öğrenmemiş iseniz, çok büyük bir eksikliğinizi var demektir. Hususi bir evde geceleri ve çok kısa bir zamanda yeni alfabeği okuyup öğrenmek isterseniz, vakit geçirmeksizin Selim Çelenk efendiye müracaatla adlarınızı yazdırınız. Bu mühim fırsattan istifade etmeyi ihmal etmeyiniz*”²⁰ ilanından

¹⁶ Abdurrahman Faik, “Türk Yazısı”, **Yeni Mecmua**, S.13, 15 Kasım 1928, s.3.

¹⁷ **Yeni Mecmua**, S.13, 15 Kasım 1928, s.13.; Ayrıca bkz: Mehmet Tekin, **Harf İnkılâbı...**,s.148.

¹⁸ Vedi Münir, “Nura Doğru”, **Yeni Mecmua**, S.10, 1 Aralık 1928, s.11

¹⁹ Selim Çelenk, **age.**, s.44.; Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, Üçüncü Kitap İkinci Bölüm, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1996, s.172.

²⁰ **Yeni Mecmua**, S.27, 1 Temmuz 1929.; Mehmet Tekin, **Harf İnkılâbı...**, s.120.; Ayrıca diğer ilanlara bkz: **Yenigün**, 15 Ocak 1930; **Yenigün**, 12 Aralık 1930; **Yenigün**, 16 Aralık 1930; **Yenigün**, 29 Şubat 1932; **Yenigün**, 1 Mart 1932 ;**Yenigün**, 8 Mart 1932

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

sonra, 30 kişinin yararlanabileceği bir kurs açılmıştı. Kurs dönemi üçer ay olacak ve her öğrenci için haftada 1 kuruş alınacaktı. Kursun açılmasından sonra Şam basınından tepkiler gelmeye başlamıştı. Şam basını, Ankara'daki eğitim örgütlerinin Antakya'ya el attığını ve burada şube açtığını belirtmişti. Fransız manda yönetimi Selim Çelenk'i yanlarına çağırarak, kursta yeni Türk harflerinden başka hiçbir şey öğretmeyeceklerine dair bir söz aldı. Bu olaydan sonra Yüksek Komiserliğin izini olmaksızın kurs açılmayacaktı. Ayrıca, gerek Suriye baskısı gerekse Antakya Kaymakamı Nesip Eyyübi Bey'in yerine Zekeriya İdris Bey'in tayin edilmesi sonucu kurslar sıkı bir denetim altına alındı.²¹ Bu duruma rağmen, iki yıl içerisinde altı yüze yakın vatandaş okuma yazma öğrenmişti.²² Sancak'taki aydın kesim ve halk, Türkiye'deki okuma yazma seferberliğinin bir an önce Sancak bölgesinde gerçekleşmesi, Türkiye ile olan kültürel bağların kopmaması için var güçleriyle çalışmışlardı. Harf İnkılâbı'nın, en başından beri öğrenilmeye çalışılması Sancak'ın, Harf İnkılâbı'nı özümsemeye çalıştığını göstermektedir.

Hatay'ın kültür hayatında önemli yere sahip olan Yeni Mecmua ve onun çekirdek kadrosu, entelektüel birikimleriyle, insanlara okuma yazmayı sevdirmek için her şeyi yapmaktaydılar. Yeni Mecmua yazarı Ahmet Sırrı, makalesinde birçok gazete ve derginin kar edemeyip kapandığını, bunun sebebinin de, “gençlerimizin okuma zevkini tatmamış olduklarından” ileri geldiğini belirterek, okuma zevkini tatmak için gençlerin yeni alfabeyi birkaç gün içinde öğrenebileceğini ifade etmişti.²³ Mecmuanın, millileşmenin bir unsuru olan yeni alfabeyi halka öğretmeye çalışması dikkate değerdir.

Türkiye ile milli bağların kopmaması ve kurslara devamlılığını sağlamak için Yenigün Gazetesi, eski harflerle “Gece Dersleri Başlıyor” adı altında şöyle ilan vermektedir: “*Yeni Türk harfleriyle dilinizi kolaylıkla ve az zamanda öğrenmek için, muhakkak gece derslerine devam etmelisiniz. Selim Çelenk Bey tarafından idare edilmekte olan gece derslerine, şimdiden birçok talebe bulunduğu vakit zayi etmeden muallime müracaatla isimlerinizi yazdırınız. Dersler 15 Kanun-i Evvel de başlıyor. Zaman kısadır acele ediniz*”²⁴ şeklinde, Sancak halkı gece kurslarına davet edilmekteydi.

Türkiye'de halka okuma yazmayı öğretmek üzere, 1929'da Milli Mektepler kurulmuştu. Ancak Hatay'da bu kuruluşun varlığını, Genç Spor Kulübü üstlenmiştir. Genç Spor Kulübü'nün geçmişinden kısaca bahsetmekte yarar vardır. 26 Ağustos 1926 tarihinde Şükrü Balcı'nın²⁵ girişimiyle kurulan Genç Spor Kulübü'nün Hatay manda tarihinde, kültürel hayatında önemli yeri vardır.²⁶ Genç Spor Kulübü sadece spor amaçlı kurulmuş bir kulüp değil, Türk kültürünün ve geleneklerinin yaşatılması, Hatay gençliğinin kendi kültürü etrafında organizasyonunu sağlamak ve Fransız kültürel emperyalizmine karşı direnmek için kurulmuştur. Milli kaynaşma yeri olarak addedilen kulüpte boş zamanlarda, milli olaylar üzerine konuşmalar yapılırdı.²⁷ 1930 yılında milli bağları kuvvetlendirmek, milliyetçiliğe ait kitapları getirerek yeni yazıyı öğrenmeye çalışan halka

²¹ Süleyman Tüzün, *agt.* s.93.

²² Selim Çelenk, *age.*,s.45.; Mehmet Tekin, *Harf İnkılâbı*..., s. 121.

²³ Ahmet Sırrı, “Niçin Okumuyoruz?”, *Yeni Mecmua*, S.32, 15 Eylül 1929, s. 5.

²⁴ *Yenigün*, 12 Aralık 1930

²⁵ 1906'da Antakya'da doğmuştur. İlk tahsilini Antakya'da yaptıktan sonra, Antakya Lisesi'ne girmiştir. Bir sene sonra İstanbul'a giderek, Alman Okulu'nda okumuştur. 1927 yılında Antakya'ya dönmüş ve Yeni Mecmua adında on beş günlük bir edebi mecmua yayımlamıştır. İskenderun Türklerinin ilk gazete ve mecmuası olan Yeni Mecmua, milliyet ve yenilikçi fikirlerin okulu olmuştur. 2 yıllık yayın hayatıyla Sancak'ta okuma zevkini artırmıştır. Önceleri haftalık çıkan mecmua siyasi gazeteye dönüşmüş ve günlük olarak çıkmaya başlamıştı. Selim Çelenkle birlikte yayın hayatına devam eden Şükrü Balcı, 1932'de yayınladığı “Başımızın Belası Bu Topraklar” adlı makalesi nedeniyle ecnebi mahkemede yargılanmıştır. Umumi aften sonra Antakya'ya dönerek yayın hayatına tekrar atılmıştır. Bkz: Mümtaz, *Çizgiler*..., s. 101.

²⁶ Selim Çelenk, *age.*, s. 32.

²⁷ Hulki Öcal, *age.*, s. 112.

Turkish Studies

destek olmak için Genç Spor Kulübü içinde bir kütüphane kurulmasına karar verilmişti.²⁸ Çalışmaları yürütmek üzere Muhiddin Yurdal, Mehdi Kovacı ve Fazıl Tosyalı görevlendirilmişti. Bu girişim yeni yazı öğrenme çalışmaları ile de çok yakından ilgiliydi.²⁹ 20 Ağustos 1931'de kütüphane hizmete girmişti. İstanbul'dan getirilecek Türkçe eserlerle, Harf İnkılabı pekiştirilmeye çalışılmıştı. Yenigün Gazetesi'nde, Sancak halkının kütüphaneye abone olması için ilanlar verilmiştir. Bu ilan, halkın büyük ölçüde ilgisini çekti. Çünkü şehirde yeterli sayıda Türkçe eser bulunmamaktaydı. Genç Spor Kulübü'nün önemi ise, yeni harfli Türkçe yayınlara yer vermesinden kaynaklanıyordu.³⁰ Kütüphanede, Türk edebiyatının önde gelen isimlerinin kitapları bulunmaktaydı. Halkın Latin harflerini ve kültürünü geliştirecek, Türkçe dergilere de yer verilmişti. Bunlar; Kadro, Varlık, Vakit, Milliyet, Cumhuriyet, Akşam, Son Posta, Haber'dir.³¹ Ayrıca Türk edebiyatındaki gelişmeler de basından takip edilmekteydi. Özellikle İslam ve Türklüğün şairi M. Akif Ersoy'un Antakya'ya gelişi ve edebiyata yaptığı hizmetler övülmekteydi.³² 1932'de Kütüphane, rayına oturmuştur. Antakya halkının Türkiye özlemi ve sevgisi nedeniyle yeni yazı çalışmalarına devam edilmişti. 1933'te manda yönetiminin baskısı nedeniyle, Genç Spor Kulübü Kütüphanesi, Bekir Efendi Kütüphanesi adını almıştır. 1934'te yeni harflerle ilgili yeni kitap ve dergiler gelmediğinden, okuyucu sayısı azalmıştı. 1935'te de okuyucu sayısında azalmalar devam etmişti.³³ Dönemin Belediye Reisi Süreyya Bey'de, Suriyeli Arapların baskısına rağmen, Genç Spor Kulübü'ne ve Latin harflerine sahip çıkmış, Sancak halkının kültürlerini geliştirmesinde, Sancak halkına yardımcı olmuştu.³⁴ Görüldüğü gibi Sancak bölgesinde, Türkiye'de olduğu gibi Milli Mektepler yoktu. Bu boşluğu Genç Spor Kulübü doldurarak, Türkiye'de gerçekleştirilen yazı değişimini halka öğretmişti. İnsanların bu kuruluşun kütüphanesine gelerek, yeni yazıyı öğrenmeleri ve kitap okumaları dikkate değerdir. Bu durum, bize Sancak halkının okuma yazmaya istekli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sancak halkı ileriki yıllarda okuma kitapları isteyerek, Atatürk'ün inkılaplarına sahip çıktığını gösterecektir.

Bu sırada belirtmek gerekir ki, 1934 yılında yaşanan, Sancak tarihinde "Yeni Cami" olayı olarak anılan hadiseden bahsetmekte yarar vardır. 1934 yılının Ramazan ayında, Yeni Cami'de vaaz veren Kürt Hoca, Anadolu'da devrim yapanların, şapka giyenlerin, Latin harflerini kabul edenlerin başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere kâfir olduğunu söylüyor, halkı Türkiye aleyhinde kışkırtıyordu. Bu durumdan hoşnut olmayan Yenigün mensupları, Fransız ve Sancak idarecilerinin dikkatini çekmek için, Kürt Hoca'nın vaazlarına son verilmesine yönelik yazılar yazmışlardı. Birkaç gün sonra dönemin Kaymakamı Şamlı Muhtar Eyyüp, Yenigün mensuplarına Kürt Hoca'nın vaazlarının yasaklandığına dair yazı göndermiş, bu yazı Yenigün Gazetesi'nde halka müjdelenmişti.³⁵ Bütün engellere karşın, kültürel kadroların vermiş olduğu savaşı, Türkiye ile olan kültürel bağlılığın ve diyalogun devamı açısından önemlidir.

Tahsin Atmaca, Sami Savuksu, Celal Tüleyli, Sueda Bereket ve Lütfiye Kuseyri yapılan konuşmada, "yeni harfleri kolaylıkla öğrendiklerini belirtmişlerdi. Çünkü Fransızca'yı birinci sınıftan itibaren gördüklerini ve Latin harflerinin Fransızca'ya yakın olduğu için çabuk öğrendiklerini belirtmişlerdi. Bu yazıyı öğrenmek zorunda olduklarını, ruhen Türkiye'ye bağlı

²⁸ Bülent Nakip, **Kuruluşunun 50. Yılında Hatay İl Halk Kütüphanesi**, Türk Kütüphaneciler Derneği, Antakya, 1991, s.22.; Öcal, **a.g.e.**, s.112.; Mehmet Tekin, **Hatay'ın Tarihçesi ve Eski Kütüphaneler**, Özirem Basımevi, Antakya, 2001, s. 51.

²⁹ Mehmet Tekin, "Genç Spor Kulübü", **Güneyde Kültür Dergisi**, Y.2, S.16, Haziran 1990, s. 20.

³⁰ Bülent Nakip, **age.**, s. 23.

³¹ Mehmet Tekin, **Hatay'ın Tarihçesi**...,s.52.; Ayrıca bkz: Serhan Ada, **Türk Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)** Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 91.

³² **El Liva**, 5 Eylül 1930

³³ Bülent Nakip, **age.**, s. 24.

³⁴ Mehmet Tekin, **Antakya Tarihinden Yapraklar ve Halefzade Süreyya Bey**, Antakya, 1993, s. 34-37.

³⁵ Selim Çelenk, **age.**, s. 57-59.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

olduklarını dile getirmişlerdi. Aynı zamanda Selim Çelenk'in insanlara gece dersleri vererek, yeni harfleri Hatay halkına kısa bir zamanda öğrettiğini ifade etmişlerdi. Genç Spor Kulübü'nde de aynı uygulamaların olduğunu belirtmişlerdi.”³⁶ 1936 yılında, okuma yazma seferberliği devam etmekteydi. Yoğun istek üzerine Antakya'da köprü yakınlarında bir ev kiralandı. Eve sıralar ve yazı tahtası getirilerek, Selim Çelenk halka gece kursları vermeye devam etti. Ertesi gün kurs, izin alınmadığı gerekçesiyle polisler tarafından kapatıldı.³⁷ Aynı yıl, insanlar okuma yazmaya teşvik edilmişti. İstanbul'dan gelen gündelik İstanbul gazeteleri ve mecmuaların, hangi dükkânda satıldığı belirtilmekte ve insanların okuma ihtiyaçlarını tatmin etmek için tavsiyelerde bulunulmaktaydı.³⁸ Türkiye'deki gibi okuma odalarına sahip olmayan, bütün olanaklardan yoksun, baskı altında olan Hatay halkı, yeni yazıyı zor koşullar altında olmasına rağmen, büyük bir hırsıyla öğrenmeye çalışmıştı.

1937'ye gelindiğinde, Sancak'ta okuma yazma faaliyetleri hızla devam etmiştir. Şükrü Balcı “Okuma Odaları” başlığı altındaki makalesinde, Sancak'ın her tarafında bir okuma faaliyetinin başladığını, Kültür Dairesi'nin de bu seferberliğe bütün mektep kapılarını açarak destek gösterdiğini belirtmişti. Kültür Dairesi, halka bedava kitap temin ederek, Sancak kültürel hayatı için hayırlı bir iş yapmıştır. Ancak bu durumun yeterli olmadığı, halkın okuma yazma öğrendikten sonra bunu pekiştirebilmesi için şehirlerde, kasabalarda, köylerde, okuma odaları açılması gerektiği dile getirilmiş, bu işin mali yardımını ise ancak Kültür Dairesi'nin yapabileceği belirtilmişti.³⁹ Hatay halkının sesini duyuran Şükrü Balcı, insanların okuma yazmaya olan duygularına tercüman olmuştu. Aslında burada dile getirilen şey, Türkiye'de olduğu gibi Hatay bölgesinde de okuma odalarının açılması istemiydi. Bu doğrultuda, 1937'de Cumhuriyet Halk Partisinin uzantısı olan Halkevleri, Antakya'da açılmıştı. Halk Partisi, Heyeti Temsiliye örgütünün programında, alt alta sıralanacak olan maddelerden 3. maddede bütün köylere okuma yazma öğretmek yer almaktaydı.⁴⁰ Ancak, Türkiye'deki devrimlerin yakından takip edilmesi manda idarecilerini rahatsız etmekteydi. Bu sebeple, köylerde bir buçuk ay süreyle okuma yazma öğreten öğretmenler, Sancak idaresince takibe alındı. Kurslar izinsiz açıldığı için öğretmenler baskı altına alınmış, kimi öğretmenler, dağ yoluyla Antakya'ya kaçmış, kimi ise jandarmanın tarafından yakalanarak mahkemeye verilmişlerdi. Ancak, köyü ve köylüyü aydınlatma projesi olumlu sonuç vermişti. Nitekim 4. sınıfta okuyan 13 yaşındaki bir öğrenci, köydeki yetişkinlere okuma yazma öğretmişti. Bu durum kısa sürmüş, öğrenci mahkemeye verilmişti.⁴¹ Türkiye'de olduğu gibi Hatay'da da köylüyü aydınlatma projesi hayata geçirilmişti. Köy halkı bu durumu olumlu karşılasa da, Sancak'ın farklı etnik yapıya sahip olması nedeniyle, Türk olmayan kesimlerin tepkisiyle karşılaşmışlardır. Bu sebeple Suriyeli Araplar, Arapça konuşan Arap halkının çoğunlukta bulunduğu köylere hocalar göndermişti. Hocalar, halka verdikleri hutbelerde, köylerde okuma yazma öğreten kişilerin dövülüp kovulmasının, hatta öldürülmesinin caiz olacağını dile getirmişti.⁴² Okuma yazma seferberliği her defasında, Şam basını ve hükümetinin tepkisine neden olmuş ve halk üzerinde baskı kurulmuştu. Bu bağlamda, Hatay'ın Payas ilçesinden Karasapan adlı açık bir telgraf Ankara Hariciye Vekâleti'ne çekilmişti. Bu telgrafta şunlar yazılmıştı:⁴³ “*Dün Bayır Bucak nahiyelerinden köylüler*

³⁶ 12-14 Kasım 2008'de yapılan görüşmeler.

³⁷ Selim Çelenk, *age.*, s. 46.

³⁸ Yıldız, 13 Nisan 1936.

³⁹ Şükrü Balcı, “Okuma Odaları”, *Yenigün*, 21 Nisan 1937.

⁴⁰ *Yenigün*, 17 Temmuz 1937; *Yenigün*, 18 Temmuz 1937; Ayrıca bkz: Refik Kireççi, *age.*, s.63.; Mehmet Tekin, *Tarihte Hatay*..., s. 59.

⁴¹ Şivasi Soyer vd., *Hatay İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim*, MEB, Hatay, 1998, s.40.; Mehmet Tekin vd., *age.*, s.67.

⁴² Mehmet Tekin, *Harf İnkılâbı*..., s. 124.

⁴³ Telgrafın tamamı için bkz: B.C.A. 224.511.1(9.7.1938); Hamit Pehlivan vd., *Türk Dış Politikasında Hatay(1918-1939)*, Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi, Ankara, 2001,s.93.;Yusuf Sarınoy, “ *Atatürk'ün Hatay Politikası-I(1936-1938)*”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XII, S.34, Mart 1996, s. 32.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

bana gelerek, Suriye makamatının Dâhiliye Müdireleri ve Jandarmalar vasıtasıyla tazyik ve itisaflarını ve şapka giymeyi, Latin harfleriyle kitap ve gazete okumayı, Türkiye'yi istemediklerine ait Arapça mazbataları zorla imza ettirdikleri ve bu hale artık tahammül edemeyerek mallarını mülklerini bırakıp buralara hicret etmeyi göze aldıklarını ağlayarak bildirmişlerdir..." ifadesiyle, Hatay halkının baskı altına alındığını görmekteyiz. Atatürk dönemi dilde millileşme, okuma yazma oranını artırma, hızlı çağdaşlaşma girişiminin Hatay'a yansması manda idaresini korkutmuştur. Böylelikle Suriye Hükümeti, Hatay'ın Türkiye ile olan kültürel ve özel bağlarını koparma adına her türlü yolu denemiştir. Bu amaçla Sueda Bereket ile yapılan konuşmada, "köprübaşındaki cami de imam tarafından şapka giymenin ve Latin harflerinin kullanılmasının kâfirlik olacağı konusunda hutbeler verildiğini, bu durumun da insanlar arasında çatışmaya yol açtığını belirtmiştir. Yeni harflerin kabulüne rağmen okul levhalarının eski yazılarla yazıldığını, adli ve nüfus işlemlerinde eski yazıya yer verildiğini belirtmişti."⁴⁴ Baskılara rağmen Şahab Balcıoğlu "Okul Levhaları" yazısında, Köprübaşı İlkokulu'nun levhasında, "El Cumhuriyetisuriye el Medresetil İptidaiye" yazılmasına insanların tepki gösterdiğini dile getirmişti. Çünkü bu okulda okuyan öğrencilerin tamamının Türk olduğu ve bu sebeptir ki Türkçe yazıya yer verilmesinin gerekliliğini belirtmiştir.⁴⁵ Devrimlere ayak uyduran halk, Harf İnkılâbı'nın getirdiği çağdaş değişikliklerin, Hatay'da uygulanmasını baskılara rağmen istemişti. 1938 yılının Ağustos ayında, Yenigün Gazetesi'nde yayımlanan makale, Hatay halkının Türkiye ile her bağlamda nasıl özdeştiğini anlatmaya kâfi olmuştur. Bu bağlamda, "Büyük Bir Yıl Dönümü" başlığı altında yeni alfabenin kabulü şöyle dile getirilmekteydi : " *Büyük ve ulu şefimiz Atatürk, on yıl önce 1928 Ağustosunun 9. gecesini Gülhane Parkı'nda şereflerine verilen bir müsamerayı teşrif etmişler ve burada söyledikleri bir nutukta, 'güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz buyurmuşlardı.' Şu yüksek irade, Türk milletinin irfan hayatında yeni ve mutlu bir devrin açılışı oldu. Anayurt inkılâplarını adım adım takip etmiş olan Hatay Türkleri, her şeyde olduğu gibi bu inkılâbı da tahakkuk ettirmek için ne lazımsa yapmış, bütün vasıtalara başvurmuştur. Daha geçen yıl, o en müşkül şartlar içinde bile, halkı okutmak vazifesini yüksek bir gaye bilerek takip eden gençler, en ücra köylere kadar giderek köylüye irfan nurunu gösterdi. Her türlü zorluklara, bin bir mâniyaya rağmen, bu milli vazifesini yaptı.*"⁴⁶ ifadesiyle, Atatürk devrimlerinin her türlü zorluğa rağmen, Hatay'da yerine getirildiği, Hatay halkının türlü zorluklara rağmen yeni alfabeyi öğrendiği belirtilmişti.

a) Eğitimde Yeni Harflerin Kabulü

1928'de Türkiye'de gerçekleştirilen Harf İnkılâbı'nın, Sancak'ta büyük bir heyecanla karşılandığını belirtmiştim. Buna rağmen, okullarda Arap harfleriyle eğitim vermeye devam edilmekteydi. 1928'de orta dereceli okullarda Fransızca, esas dil olarak kabul edilmişti. Ancak bu durum okuma yazmaya engel teşkil etmemekte, öğrenciler ise Fransızcanın, esas dil olmasını boykot etmekteydi.⁴⁷ Türk milli kültürünü yok etmek, Sancak Türklerinin, Türkiye ile olan kültürel bağlarını koparmak adına, kendi öz dilleri ve vatanlarını, eğitim ve yazı dili olan Türkçenin, not kâğıtlarından, ilanlardan, programlardan, taksit makbuzlarından, sınıf defterlerinden kaldırılması, öğrenciler arasında huzursuzluğun artmasına neden olmuştu.⁴⁸ Bütün gelişmeler ışığında Maarif Vekâleti, bölgede Türklerin çoğunlukta olduğunu göze alarak, okullarda Latin harflerinin kabul edilip, uygulanmasının zorunlu olduğunu dile getirmişti.⁴⁹ Bu doğrultuda, Suriye Devleti

⁴⁴ 14 Kasım 2008'de Sueda Bereketle yapılan konuşma.

⁴⁵ Şahab Balcıoğlu, "Okul Levhaları", Yenigün, 30 Ocak 1938.

⁴⁶ Yenigün, 12 Ağustos 1938.

⁴⁷ Necmettin Melek, "Şanlı Türk Ordusu ve Sevgili İskenderun", Hatay'ın Sesi, Yıl.2, S.24, 31 Temmuz 1971, s.5-6.

⁴⁸ Hulki Öcal, age., s.111.

⁴⁹ Vahdet, 5 Kasım 1928

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Meclisi'nde, Sancak ilk mektep mümessili Ömer Hilmi Bey'in⁵⁰ verdiği önerge, 17 Kasım 1928'de Vahdet Gazetesi'nde, "İskenderun'da Yeni Harfler Hakkında" başlığı altında şöyle yayımlanmıştır: "İlk mektepler mümessili tarafından Maarif Riyaseti'ne bir layiha verildi. Suriye Devleti Maarif Meclisi'nde, Sancak'ın ilk mektepleri mümessili Ömer Hilmi Bey tarafından, İskenderun Maarif Riyaseti'ne bir layiha takdim edilerek, yeni Türk harflerinin resmen kabulü talep edilmiştir. Bu lahiya da az cümle deniliyor ki ; " Suriye'de yaşayan Türklerin tercümanı efkârı demek olan Vahdet ve Yeni Mecmua gibi mevkut gazete ve mecmuanın, yeni Türk alfabesinin resmen mekteplerde kabulüne dair izhar ettiği pek muhik ve musib temenniyata rağmen, hala taraf riyasetine giden bir emir tebliğ edilmemiştir. Ankara İttifaknamesi ve Lozan Muahedesi mucibince idareten salahiyet-i vasiye haiz hem müstakil İskenderun Sancak'ı dâhilindeki ilk ve orta mekteplerde Türkçenin, Fransızca ve Arapça gibi bir lisanı resmi ve tedrisi olarak kabul edilmesine binaen, bu yeni alfabenin mekteplerde resmi tedrisi kanaatimizce zaruridir." Ömer Hilmi Bey layıhasın da pek mağna-ısbab mucibe de sert ve beyan etmektedir.⁵¹ Ömer Hilmi, Sancak'ın var olan haklarını Ankara ve Lozan Anlaşmasına istinaden savunarak, yeni harflerin Antakya ve İskenderun okullarında uygulanmasını istemiştir. Esnaf ve halkın büyük bir coşkuyla karşıladığı Harf İnkılabı'nın, yönetici kadro ve öğrenciler tarafından eğitim kurumlarında uygulanmasını istemesi, onların Atatürk'e ve onun devrimlerine olan bağlılıklarını göstermektedir.

Yeni Mecmua, aynı doğrultuda yeni Türk harflerinin okullarda resmen kabul edilmesi gerektiğini dile getirirse de, resmi makamların uygulamaya geçmediğini belirtmiştir. Ayrıca mecmua, Vahdet Gazetesi'nde olduğu gibi Ankara Anlaşması'na ve Lozan Sözleşmesi'ne göndermeler yaparak, Türkçenin, Fransızca ve Arapça gibi İskenderun Sancak'ındaki ilk ve ortaokullarda, yeni Türk harfleriyle öğretilmesinin gerekliliğini dile getirmiş ve bunun sebeplerini sıralamıştır.⁵² Hatay'ın kültür hayatında önemli yere sahip olan Yeni Mecmua ve Vahdet Gazetesi, Türkiye'de ulus devlet olmanın gereği yapılan modernleşme hamlelerini Sancak'a yansıtmakla yetinmemiş, bölge halkının haklarını da savunmuşlardır. Bu bağlamda, Latin harflerinin eğitimde kabulü için, Vahdet Gazetesi ardı ardına yayın yapmıştır. Gazetede, 23 Kasım 1928'de Ömer Hilmi Bey'in meclise verdiği rapor yayımlanmaktaydı. İskenderun Sancak'ında tedris edilen Türkçenin korunması, Türkiye'de kabul edilen Latin harfleriyle mümkün olduğu ve ayrıca kitapların Türkiye'den karşılanması gerektiği, aksi takdirde ilmi ve mali sıkıntılarla karşılaşılacağı dile getirilmişti.⁵³ Bu doğrultuda yeni Türk harflerinin, okullarda talim ve tedris olunmasının dince bir sakıncası olmadığı, idarelere, her defasında bildirilmişti.⁵⁴ Türk dili ve Türk kültürünü geliştirmek için yapılan baskılar, 14 Haziran 1929'da etkisini göstermişti. Sancak idaresin aldığı kararı Yeni

⁵⁰ Ömer Hilmi, 307 Rumi senesinde, Reyhaniye'de doğmuştur. İlk tahsilini Reyhaniye ve Halep'te, tali tahsilini, Halep İdadisi'nde yaptıktan sonra İstanbul Dar'ül Muallimat'a yerleşmiştir. 331 yılında İstanbul ve Halep'te edebiyet, tarih ve coğrafya öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Daha sonra Harim kazası İptidai Mektepleri Müfettişliği'ne, Reyhaniye Numune Mektepi Müdürlüğü'ne, Antakya Lisesi ve Kız Lisesi profesörlüğüne tayin edilmiştir. Bkz: Tarık Mümtaz, **Çizgiler**...s.29-30.

⁵¹ **Vahdet**, 17 Kasım 1928; Hüseyin Yıldırım, "*Vahdet Gazetesi'nin Harf İnkılabı'nı Hatay Türklerine Yansıtmaları*", Misak-ı Millinin 80. Yıl Dönümünde İskenderun ve Çevresi, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001, s.64-65.

⁵² Yeni Türk harflerinin kabul gerekçesi şöyle sıralanmaktaydı: 1) Yeni alfabenin talim ve tedris, kıraat ve imla nokta-i nazarından haiz olduğu suhulet ve rüchaniyet bariz ve bedihidir. 2) Yeni alfabe kabul edilmediği takdirde, asri ve tedrisi kitapların tabı ve tedariki hususunda Sancak'ın tesadüf edeceği mali ve ilmi müşkülât meydandadır. 3) Tedrisatı Türkçe olan Sancak mekteplerinden mezun efendilerin tevsiî malumat ve herhangi bir şube veya meslekte ihtisas etmeleri için behemahal bir intibah devrini idrak eden yeni Türkçenin matbuatını takip ve yeni eserlerini mütalaya muhtaç bulunduğu müsellemdir. 4) Lisan ve milliyet camiası itibarıyla, Suriye Türkleri ile Türkiye arasında irfani, harsi bir rabita-i maneviyenin mevcudu. 5) Türkiye ile iktisadi ve ticari münasebet zarureti. 6) Dini hiçbir mani ve mahzur yoktur. 7) Siyasi hiçbir mani ve mahzuru yoktur. Bkz: Ömer Hilmi, "*İskenderun Maarif Aliyesine*", **Yeni Mecmua**, S.13, 15 Kasım 1928, s.8.

⁵³ **Vahdet**, 23 Kasım 1928.

⁵⁴ **Vahdet**, 30 Aralık 1928.

Turkish Studies

Mecmua, "Türk Harfleri" başlığı altında şöyle yayımlamıştır : " *Memnuniyetle işittik, şükranla kaydediyoruz: Komiser Ali Mösyö Ponso hazretleri, İskenderun Livası'ndaki Türk harflerinin kabulüne karar vermiş. Devrei tatiliyenin hitamından sonra Liva'nın Türk mekteplerinde yeni harflerle tedrisat yapılması için Maarif ve Mektep İdareleri'ne şimdiden talimat gönderilmiş... Esasen İskenderun Livası'nda manda teşkilatının tatbikine müteakip 'ekseriyetin lisanı olan' Türkçenin de lisanı resmi ve tedris lisanı olarak kabul edilmesine ve bir kere bu esas teyid edildikten sonra Anayurt'tan da hasıl olan teceddüdatın İskenderun Livası'nda da tatbiki tabii ve zaruri olmasına binaen 'Yeni Mecmua' bidayeti intişarından beri yeni harflerin burada da kabul tatbikini talep etmiştir...*" Ayrıca mecmuada, Mösyö Ponsa, Mösyö Durieux hazretlerine teşekkür edilmiş ve gençleri, öğretmenleri yeni Türk harflerini öğrenmek için seferberliğe davet etmişti.⁵⁵ Hatay davasını savunan basın da, Türkiye'de gerçekleştirilen yeni yazının, eski yazının yerini almasında taraf olmuştur. Bütün isteklere, hukuksal haklılıklara rağmen yeni yazının eğitimde kullanılması tasarısı sadece teoride kalmış, uygulamaya geçirilememiştir.

Suriye, Hatay'ı kendi toprakları içerisinde görmek uğruna, bölgedeki Türk kültürünü hiç sayarak, Türkiye'deki modernleşme hamlesinin simgesi olan Harf İnkılabı'nın eğitime yansımaları istememiştir. Özellikle Suriye'de çıkan El-Kabes Gazetesi, İskenderun Livası'ndaki Türkçeyi kaldırmanın gerekliliğini dile getirmiş ve buna sebep olarak da, Antakya'daki Türklerin milli siyaset takip ettiğini, gözlerinin Anavatan'da olduğunu belirtmişti.⁵⁶ Aynı şekilde, Türk kültürünü yok etmeyi kendine amaç edinmiş, Şam basınından olan El-Vakit Gazetesi, Latin harflerinin okullarda uygulanmasını kabullenememiştir. Gazete manşetine, "Yeni Türk Harfleriyle Tedrisat Yapılıyor Men'olunuz?" başlığı altında, Türk liselerinde yeni Türk harflerinin kabul edilmesinden, tedrisat dilinin Türkçe olmasından, dönemin hükümetine ve Dâhiliye Nezareti'ne şikâyetle bulunmaktaydı.⁵⁷ Sancak halkı tarafından olumlu karşılanan yeni harfler, baskılar nedeniyle okullarda uygulanamamaktaydı. Bu durum, 1931 yılında da devam etmişti. Sancak'ta devam eden ve eğitimde ikiliği yaratan alfabe sorunu, her defasında basının manşetinden eksik olmamıştı. 19 Ekim 1931'de Yenigün Gazetesi'nde "Kararın Fevkinde Bir İdare" başlığı altında şunlar dile getirilmişti: "Dünya'nın herhangi bir köşesinde, İskenderun Sancak'ı istisna edilirse iki türlü alfabe ile lisanlarını öğrenen bir millet tanımıyoruz. Yalnız İskenderun Müstakil Sancak'ının İlk Türk Mektepleri'nde Türk çocukları bir taraftan taş basması alfabelerden a'ları b'leri esreleriyle üstünüyle bir taraftan yeni alfabeden harfleri heceleyerek dillerini öğreniyorlar. Halbuki Ho-Komiserya'nın bir kararı ile mekteplerimizde, Türkçenin yeni alfabeden öğrenilmesi mukarrerdir. Bu karar fil-hakika iki sene evvelinden beri tatbik edilmiş; fakat bu sene hilafına harekete başlamıştır. Sebebi nedir? Maarif Dairesi bu karara hilafına hareketle nasıl bir gaye takip ediyor? Burası meçhuldür ve bir muammadır. Biz ister istemez bu sene mekteplere devam eden Türk çocuklarına ana dillerini iki türlü yazacak ve iki türlü okuyacaklardır..."⁵⁸ İki yıldan beri yeni harflerin okullarda uygulanmasına dair izin çıkmasına rağmen, uygulamaya geçilememekte, düalist yapı korunmaktaydı. Bu yapılanma Fransız manda yönetiminin "böl-yönet" politikasıyla da yakından ilgiliydi. Kozmopolit durumu kendi lehine çevirmek isteyen idareciler, her iki tarafa mavi boncuk vermekteydi.

1932 yılına gelindiğinde, Suriye Meclisi'nde çok hararetli tartışmalar yaşanmıştır. Maarif Vekâleti, meclise verdiği raporda, Latin harflerinin, hükümet dairelerinde de uygulanması görüşüne yer vermişti.⁵⁹ Buna karşılık, 5 Ağustos 1932'de bu durum, Yenigün Gazetesi'nde ilkokullarda olduğu gibi Latin harflerinin hükümet dairelerinde de kullanılmasını öngören bu projenin amacının,

⁵⁵ **Yeni Mecmua**, S.26, 14 Haziran 1929, s.3.

⁵⁶ **Yenigün**, 14 Ekim 1930.

⁵⁷ **Yenigün**, 11 Kasım 1930.

⁵⁸ **Yenigün**, 19 Ekim 1931; Mehmet Tekin vd., **age.**, s.65.

⁵⁹ **Yenigün**, 2 Temmuz 1932.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

tam tersi bir amaç olduğu savunulmuştu. Maarif Riyaseti'nin temel amacının; Latin harflerinin hükümet işlerinde kullanılması değil, okullardan da kaldırılması iddia edilmiştir. Bunun nedeni ise okullarda yeni yazıyı öğrenen gençlerin, hükümet dairelerinde eski yazıyla karşılaşp, zorlanmasıydı.⁶⁰ Makalede, Suriye Meclisi'nin iyi niyetinin altında kötülüklerin yattığı belirtilmişti. 1929 yılında, Sancak İdaresi tarafından, yeni harflerin eğitimde kullanılması kararı alınmasına rağmen, alınan karar uygulamaya konmamıştı. Fransızlar, 1933 yılında Hatay'daki Türk okullarında eğitimin, yeni Türk harfleriyle yapılmasını kabul etmişlerdi. Yenigün Gazetesi'nin yazarları, İstanbul'dan getirdikleri alfabeleri okullara dağıtmıştı. Ancak bir gün sonra Türkiye karşıtı olan; ancak kimlikleri bilinmeyen kişiler tarafından, alfabedeki Atatürk resimleri yırtılarak, kitaplar bu şekilde öğrencilere dağıtılmıştı.⁶¹ 1934 ve 1936 yılları arasında eğitimde yeni harflerin kullanılıp, kullanılmadığına dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ama büyük bir olasılıkla belirtmek gerekirse, yeni harfler eğitimde tam olarak uygulamaya konulmamıştır. 10 Haziran 1937 tarihli El-Kabes Gazetesi, Şam Hükümetinden, Hatay'ın Araplığını muhafaza etmesi için okullarda Arapça eğitim yapılmasını talep edecekti.⁶² Bu doğrultuda Yenigün Gazetesi'nde "Lisede Türkçe, Ders Programı Bile Hala Arapça!" başlığı altında, Hatay'ın yeni anayasal statüsüne rağmen, liselerdeki haftalık program cetveli, dersler, günler, hala Arapça olarak yerinde durduğu belirtilmişti. Öğrencilerin bu durumu idareye belirtmelerine rağmen, yeni Türk harflerine yer verilmemişti. Türk kuruluşu olan lisede biran önce Türkçeye yer verilmesi dile getirilmişti.⁶³ Bütün uğraşlara rağmen, bir türlü yeni yazının uygulamasına geçilememişti. Tabii bu durumun nedenini, Hatay'ın Türkiye karşıtı, Arap ve manda yanlısı öğretmenlerinde aramak gerekir. Bu doğrultuda, Ata Derviş'in "Hatay'da Türk Kültürünün İç Yüzü" makalesinden alıntı yapmakta fayda vardır. Yazar, makalesinde şunları dile getirmiştir:⁶⁴ "Gerek ilk ve ortaokullarda ve gerek liselerde, Türk çocuklarına kendi dillerinin imlası, kıraati okutulmaz. Çünkü talebenin elinde Türk harfleriyle yazılmış ne kıraat, ne gramer ve ne de dil derslerine ait tek bir kitap vardır. Türklüğe tahrikten çekinmeyen, Türk harflerine ve Türk ulusuna küfür savuran ve Türk denilmeye layık olmayan bazı yobaz muallimler, takdirlere de, taltiflere ve terfilere mazhar olmuşlardır. Bazı muallimler, ellerinde mevcut yeni harflerle yazılmış tarih ve coğrafya kitaplarını eski harflere çevirerek, öylece tedrisat yapar." ifadesiyle sistem ne kadar iyi olursa olsun uygulayıcılarınız kötüyse, yarattığımız sistemin hiçbir yararı yoktur. Hatay'ın kültürel hayatında yer alan eğitim kadrolarını işgal eden öğretmenlerin çoğunun, Arap milliyetçisi ve Fransız yanlısı olması nedeniyle, Latin harfleri uygulamada engele takılmıştı.

Arı İnan, Abdurrahman Melek ile yaptığı mülakatta, kendisine mekteplerde Latin harfleri mi, yoksa Arap harfleri mi kullanılıyordu? Sorusuna cevaben Melek, Latin harflerinin gizli olarak Halk Partisi'nde halka öğretildiğini, kendisinin vali olduğu dönemde resmi dairelerde ve mekteplerde, Arapçanın kaldırılmasını istediğini belirtmişti.⁶⁵ 2 Eylül 1938'de Hatay Devleti'nin kurulmasına paralel olarak Hatay Devleti, yönünü Türkiye'ye çevirmişti. Bu bağlamda Arap Lisesi kapatılarak, Arapça dersler programdan kaldırıldı. 1929'dan beri kabul edilen; ancak tam olarak uygulanamayan yeni harflerle eğitime başlandı.

b) Resmi Dairelerde Eski-Yeni Yazı Çatışması

1929'da eğitimde kullanılmaya başlanan; ancak uygulayıcıların engeline takılan yeni yazı, resmi dairelerde de aynı zorlukla karşılaşmıştır. Sancak'ın gerek kültürel hayatında, gerekse resmi

⁶⁰ Yenigün, 5 Ağustos 1932.

⁶¹ Bu konuda geniş bilgi için bkz: Selim Çelenk, *age.*, s.49.

⁶² Adnan Sofuoğlu, Adil Dağıstan, "Belgeler Işığında Bağımsız Hatay Devleti'nin Kuruluşu ve Türkiye", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXI, S.62, Temmuz 2005, s.431.

⁶³ Yenigün, 25 Aralık 1937.

⁶⁴ Ata Derviş, "Hatay'da Türk Kültürünün İç Yüzü", *Yenigün*, 31 Mart 1938

⁶⁵ Arı İnan, *Tarihe Tanıklık Edenler*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1997, s. 190.

Turkish Studies

dairelerde, kültürel emperyalizmin gereğince, kadrolarda yabancı memurlar yer almaktaydı. Bu kozmopolit durumu kendi lehine çevirmek isteyen Sancak idarecileri, eğitimde olduğu gibi, resmi dairelerde de kendi istediklerini uygulamaya koymuştu. Yenigün Gazetesi İmtiyaz müdürü Şükrü Balcı, bu durumu Yenigün Gazetesi manşetine, “Elektrik Şirketleri ve Türkçe” başlığı adı altında taşımıştı. Makalede, Antakya elektrik şirketinin (Antioche Electrique) yapılan neşriyatlara rağmen, her türlü işlemlerde Türkçeye yer vermediği, oysa abonelerin yüzde sekseninin Türk olduğu, neden Türkçe yerine Fransızca ve Arapçaya yer verildiği öğrenilmek istenmiştir. Son bölümde de Türkçeden başka bir dil bilmeyen Antakya Türkleri, her türlü işlemlerde gözü kapalı bir halde, hem alırken hem verirken okuyamadıkları, anlayamadıkları yazılar altına imzalarını atmak zorunda kaldıkları dile getirilmişti.⁶⁶ Yeni yazı meselesi her defasında gündeme gelmiş; ancak memurlar ısrarla eski yazıyı, resmi işlemlerde kullanmıştı. İnsanlar, kurumlara yeni yazıyla gittiklerinde de kurumdan geri çevrilmişti. Yenigün Gazetesi, “Memurlar Emir Bekliyor, Yeni Harflerle Yazılı Kâğıtlar İade Ediliyor” başlığı altında nüfus dairesinde yaşananları şöyle dile getirmekteydi : “Şehrimiz Kantara muntakası muhtarı Şekip Esmerli’nin, evvelki gün yeni Türk harfleriyle doldurularak nüfus dairesine yolladığı 4 veladet il mühaberi önce (Yeni harflerle imzasız mütabık değildir) kayd ile iade edilmiş, muhtar bu veladet kâğıtları altına bir eski ve mutabık imzasını atıp, evrakı tekrar nüfusa yolladığı halde yine kabul olunmayarak çevrilmiştir. Nüfus memuru Halil imzasını taşıyan ve Muhtar Şekip Esmerliye hitaben, eski harflerle yazılı bir tezkerede, keyfiyet şöyle izah olunmaktadır : “ Şekip Efendi Kardeşimize, Sicilatımız eski Türkçe usulüne göre matbudur. Hepimizin bildiği Latince harflerin kabulü için, Delege cenaplarına müracaat edebilirsiniz. Ancak emrin vürudunda amel olabilir kardeşimiz.”⁶⁷ sözleriyle yeni yazının, manda idaresinin engeline takıldığı belirtilmişti. Selim Çelenk, anılarında bu durumu şöyle ifade etmişti: “Hükümet konağının koridorunda Abdurrahman Melekle karşılaştım. Yalnız Arapça yazılı olan cüzdanın örneğini gösterdim. Sancak’ta resmi baş dilin Türkçe olması gerekirken, nüfus cüzdanlarının yalnız Arapça bastırılmak istendiğini anlattım. Birlikte Delege Duriex(Düryo)’ya gittik, durumu anlatarak nüfus cüzdanlarına resmi dil olan Türkçenin eklenmesi gerektiğini belirttik...”⁶⁸ Sancak’ın resmi dilinin Türkçe olmasına ve Latin harflerinin kabul edilmesine rağmen, uygulamada bunlara yer olmadığı belirtilmişti.

Yenigün Gazetesi, yoğun baskılara rağmen, yazı meselesini her defasında manşetlere taşımıştı. Gazete, “ Dil ve Hafta Tatil Meselesi” başlığı altında, Sancak’ta resmi dilin Türkçe olmasına rağmen hala Arap harflerinin kullanılmasının abes olduğunu belirtmiş, bazı kuruluşların yeni alfabeyi kullanması yeterli görülmemiştir. Yeni harflerin okullarda yıllar önce kabul edildiği, bu sebeple insanların yeni yazıyı öğrendiği belirtilmiş, Türkçenin Türk harfleriyle yazılması istenmişti.⁶⁹ Adli makamlarda kullanılan eski yazı içinde, aynı eleştiriler yapılmıştır. Yenigün Gazetesi, “Resmi Dairelerde Türkçe” başlığı altında, adliyenin karar ve nizamnamelerinde hala ve yalnız Arapçaya yer verilmesini eleştirmekteydi. Resmi dairelerde Türkçenin derhal kullanılması gerekirken, buna yer verilmediği, özellikle adliye dairelerinde yapılan işlemlerde bu durumun göze çarptığı belirtilmekteydi. Ayrıca diğer diller gibi Türkçenin, adli makamlarda da kullanılması talep edilmişti.⁷⁰ Adliyede, yeni Türk harflerinin kullanılmadığı örneği 1931 yılında yaşanmıştı. Bu bağlamda, bir terzi kalfasına, mubaşir tarafından mahkeme kâğıdı geldiğinde, kâğıtta eski harfler yer aldığı için ve terzinin mahkeme evrakını almadığı, buna gerekçe olarak “benim lisanım

⁶⁶ Şükrü Balcı, “Elektrik Şirketleri ve Türkçe”, **Yenigün**, 25 Ağustos 1936.

⁶⁷ **Yenigün**, 11 Aralık 1937.

⁶⁸ Selim Çelenk, **age.**, s.42-43.

⁶⁹ **Yenigün**, 16 Aralık 1937.

⁷⁰ **Yenigün**, 23 Aralık 1937.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Türkçedir, yalnız Türkçe okuyup yazmayı bilirim” ifadesi olmuştu.⁷¹ İnsanlar, her ne kadar yeni yazıyı olumlu karşılamış olsalar da, yeni yazı uygulamada yer almamıştı.

Bekir Sıtkı Kunt “Hatay'da Türkçe” adlı makalesinde, Türkçenin hakkının nasıl teslim edileceğini belirtmiştir. Bunu yaparken de Arap harfleri ile yazılan eski Türkçe ile değil, yeni harflerle yazılan Türkçeye yer verilmesini istemiştir. Türkçenin, resmi evrakların en başına, doğru bir şekilde yazılması, dilimizin hakkı olduğu belirtilmiş, Türkçenin posta damgasından, muhtar mühürlerine, celp kâğıtlarından, en basit makbuzlara kadar, resmi evraklarda yer edinmesi istenmişti. Ancak bunların idare tarafından verilmeyeceği, milli meclis kurulduktan sonra her işlerimizde olduğu gibi, dilimizin hakkını alacağız ifadesiyle yazı noktalanmıştı.⁷² Türk dilinin Hatay'da birinci derecede resmi dil olarak kullanılması gerekirken, resmi evraklarda, posta ve telgraf işlerinde, Arap harflerine yer verilmişti.⁷³ Aynı şekilde mahkemelerin bütün işlemlerinde yalnız Arapçaya yer verilmişti.⁷⁴ Ancak 29 Haziran 1938'de adliye evraklarından, celp ve mahkemeye çağırma evrakları, yeni harflerle yazılmaya başlanmıştı.⁷⁵ Bu durum Hatay Devleti kurulana kadar sürmüştü. Atatürk ve devrimlerine inanan Hatay halkı, hukuksal yollarla haklarını arayarak, beklediği sonuca Hatay Devleti kurulunca kavuşmuştu. Hatay halkının, Türkiye'deki her gelişmeyi fırsat bilip takip etmesi, halkın Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Harf İnkılâbı'na olumlu baktığını gösterir.

SONUÇ

Misak-ı Milli sınırlarında olan; fakat Türkiye'den ayrı kalan Hatay halkı, Genç Cumhuriyetin modernleşme simgesi olan Harf İnkılâbı'nı, hiçbir tesir ve teşvik olmadan öğrenmeye çalışmıştır. Türkiye'de Harf İnkılâbı kabul edilmeden önce, konu Yenigün Gazetesi'nin çekirdek kadrosu tarafından tartışılmış, yeni alfabenin uygulanmasına karar kılınmıştı. Bu amaçla İstanbul'dan getirilen alfabeler halka dağıtılmış, halk büyük bir coşkuyla yeni yazıyı öğrenmeye çalışmıştır. Tabii ki burada Yenigün ve Vahdet Gazetesi'nin ayrıca entelektüel çevrenin rolü yadsınamaz. Özellikle Selim Çelenk ve arkadaşlarının, yeni harfleri halka öğretmek için gece kursları düzenlemesi dikkate değerdir. Aynı zamanda gazetecilerin kalemelerini bir silah gibi kullanarak, Şam basınıyla mücadele etmelerinin, Hatay'ın Türkiye'ye katılım sürecine etkisi göz ardı edilemez. Türkiye'de 1929 yılında halka okuma yazma öğretmek üzere açılan Milli Mektepler, Hatay'da açılmamıştı. Ancak 1926 yılında faaliyet gösterecek olan Genç Spor Kulübü, Türkiye'de açılan Milli Mekteplerin işlevini görmüştür. Kulüpte, kütüphane kurulmuş ve yeni yazıyla yazılan eserler İstanbul'dan getirtirilmişti. İnsanların yeni yazıyı öğrenmek için kütüphaneye gitmeleri, Hatay halkının yeni yazıyı öğrenmeye olan isteminin en somut göstergesi olsa gerek. Aynı şekilde 1937'de kurulan Halkevlerinde okuma yazma faaliyetlerinin gizlice yürütülmesi de dikkate değerdir. Ancak yeni yazı uygulamaları her defasında Sancak yöneticilerinin engeline takılacak ve yeni yazının kurumlarda uygulanması gecikecektir. Özellikle Suriye hükümeti Hatay Türklerinin, Türkiye ile olan özel bağlarını koparmak adına, her türlü baskı yollarına başvurmuştur. Eğitimde, resmi dairelerde yeni yazı uygulaması manda idarecilerinin ve Suriye Hükümeti'nin engeline takılsa da, 2 Eylül 1938'de Hatay Devleti kurulunca yeni yazı uygulamaya geçmiş, Hatay halkı kültürel mücadelelerini kazanmıştır.

⁷¹ Yenigün, 30 Mayıs 1931.

⁷² Bekir Sıtkı Kunt, “Hatay'da Türkçe”, Yenigün, 17 Mart 1938.

⁷³ Yenigün, 20 Nisan 1938.

⁷⁴ Atayolu, 9 Haziran 1938.

⁷⁵ Yenigün, 30 Haziran 1938

Turkish Studies

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- ADA, Serhan, **Türk Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)** Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.
- DAYI, Esin, **Hatay Gazetesi'nde Atatürk** (Ağustos 1938 – Aralık 1938), Erzurum Üniversitesi Yayınları, No: 933, AİİTE, Erzurum, 2003.
- İNAN, Arı, **Tarihe Tanıklık Edenler**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1997.
- KİRÇÇİ, Refik, **Antakya**, Seçenek Ofset, İskenderun, 1998.
- MELEK, Abdurrahman, **Hatay Nasıl Kurtuldu?**, TTK, Ankara, 1991.
- MÜMTAZ, Tarık, **Hatay Albümü**, Ticaret Birlik Gazetesi, İstanbul, 1942.
- MÜMTAZ, Tarık, **Çizgiler ve Bilgiler**, Hatay, 1935.
- NAKİP, Bülent, **Kuruluşunun 50. Yılında Hatay İl Halk Kütüphanesi**, Türk Kütüphaneciler Derneği, Antakya, 1991.
- ÖCAL, Hulki, **Hatay Savaşı**, Desen Matbaa, Ankara, 1953.
- PEHLİVAN, Hamit vd., **Türk Dış Politikasında Hatay(1918-1939)**, Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi, Ankara, 2001.
- SELÇUK, Hamdi, **Bütün Yönleriyle Hatay'ın O Eski Günleri**, Sucuoğlu Matbaa, İstanbul, 1972.
- SİLİÖZ, Remzi, **Hatay ili ve Milli Mücadele Yılları**, Emek Basımevi, Bursa, 1937.
- SOYER, Şinasi vd., **Hatay İli Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim**, MEB, Hatay, 1998
- SÖKMEN, Tayfur, **Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar**, TTK, Ankara, 1992.
- TEKİN, Mehmet vd., **Hatay'da Eğitim ve Kültür**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1984.
- TEKİN, Mehmet, **Tarihte Hatay ve Hatay Devleti Tarihi**, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, Antakya, 1987.
- TEKİN, Mehmet, **Harf İnkılabı: Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı**, Kültür Eğitim Tesisleri, Antakya, 1988.
- TEKİN, Mehmet, **Afyon Basını ve Afyon Basımında Hatay'ın İşgal Yılları**, Kültür Eğitim Tesisleri, Antakya, 1989.
- TEKİN, Mehmet, **Hatay'ın Tarihçesi ve Eski Kütüphaneler**, Özirem Basımevi, Antakya, 2001.
- TEKİN, Mehmet, **Antakya Tarihinden Yapraklar ve Halefzade Süreyya Bey**, Kültür Ofset Basımevi, Antakya, 1993.
- TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, Üçüncü Kitap İkinci Bölüm, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1996
- TÜZÜN, Süleyman, **İki Büyük Savaş Arası Dönemde Hatay Tarihi**, HÜ, AİİTE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989.

2. Makaleler

- ALİ, Mahmut, "Latin Harfleri" **Yeni Mecmua**, S. 9, 15 Eylül 1928.
- BALCI, Şükrü, "Okuma Odaları", **Yenigün**, 21 Nisan 1937.
- BALCI, Şükrü, "Elektrik Şirketleri ve Türkçe", **Yenigün**, 25 Ağustos 1936.
- BALCIOĞLU, Şahap, "Okul Levhaları", **Yenigün**, 30 Ocak 1938.
- DERVİŞ, Ata "Hatay'da Türk Kültürünün İç Yüzü", **Yenigün**, 31 Mart 1938.
- FAİK, Abdurrahman, "Türk Yazısı", **Yeni Mecmua**, S.13, 15 Kasım 1928.
- GÖZAYDIN, Nevzat, "Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay'da Yeni Yazı", **Türk Dili**, C.58, S.453, Ocak 1989.
- HATİPOĞLU, Süleyman, "Hatay'ın Kurtuluşunun Fikri Temelleri", Anavatana Katılışının 60. Yıl Dönümünde Hatay, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001.
- HİLMİ, Ömer, "İskenderun Maarif Aliyesine", **Yeni Mecmua**, S.13, 15 Kasım 1928.
- KUNT S. Bekir, "Hatay'da Türkçe", **Yenigün**, 17 Mart 1938.
- MELEK, Necmettin, "Şanlı Türk Ordusu ve Sevgili İskenderun", **Hatay'ın Sesi**, Yıl.2, S.24, 31 Temmuz 1971.
- MÜNİR, Vedit, "Nura Doğru", **Yeni Mecmua**, S.10, 1 Aralık 1928.
- SARINAY, Yusuf, "Atatürk'ün Hatay Politikası", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XII, S.34, Mart 1996.
- SIRRI, Ahmet, "Niçin Okumuyoruz?", **Yeni Mecmua**, S.32, 15 Eylül 1929.
- SOFUOĞLU, Adnan, Dağıstan, Adil, "Sancak'ta Fransız Mandat Yönetimi ve Türkiye", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XX, S.60, Kasım 2004.
- SOFUOĞLU, Adnan, Dağıstan, Adil, "Belgeler Işığında Bağımsız Hatay Devleti'nin Kuruluşu ve Türkiye", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XXI, S.62, Temmuz 2005.
- TEKİN, Mehmet, "Genç Spor Kulübü", **Güneyde Kültür Dergisi**, Y.2, S.16, Haziran 1990.
- YAVUZ, Bige, "1921 Tarihli Türk-Fransız Anlaşmasının Hazırlık Aşaması", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.VIII, S.23, Mart 1992, s.273.
- YILDIRIM, Hüseyin, "Vahdet Gazetesi'nin Harf İnkılâbı'nı Hatay Türklerine Yansıtması", Misak-ı Millinin 80. Yıl Dönümünde İskenderun ve Çevresi, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, 2001

3. Belgeler

- TBMM Zabıt Ceridesi**, C.14, Devre 1, İçtima 2, Ankara, 1958.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**, 224.511.1(9.7.1938).

4. Ansiklopediler

- Türk Ansiklopedisi**, C.19, Milli Eğitim Bakanlığı, 1971.

5. Gazeteler

Atayolu (Antakya)

El Liva (İskenderun)

Yenigün (Antakya)

Yıldız (Beyrut)

Vahdet (Halep)

6. Kaynak Kişiler

Tahsin Atmaca, Sami Savuksu, Celal Tüleyli, Sueda Bereket ve Lütfiye Kuseyri.